

20.405/6

O

SVK

OSZK

MAGYAR KÖNYVTÁR

6

Vándor Kálmán

Petőfi fogsága

Színjáték 3 képből

*

Kalotai Gábor

Táncsics menekülése

Játék egy felvonásban

KULTURA

VÁNDOR KÁLMÁN
VIHARMADÁR

(RETŐFI FOGSÁGA)

Színjáték 3 képbén

*

KALOTAI GÁBOR,
TÁNCRICS MENEKÜLÉSE

Játék egy felvonásban

KULTÚRA

SZEREPLŐK:

PETROVICS SÁNDOR

LISZT FERENC

ARADI NAGY

ARADI NAGY *felesége*

ERZSIKE, *leányuk*

SZEGEDY, *főhadnagy*

ORLAY-PETRICH, *Petrovics barátja*

PERGŐ CELESZTIN, *színigazgató*

LILIAM GABRIELLA, *primadonna, a felesége*

AZ EZREDES

KALTENBRUNNER, *kapitány*

STRÁZSAMESTER

Tisztek, szuronyos katonák

20.405/6

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR

Növekedéskönyvtár

1948. év 15770. SZ.

VIHARMADÁR

(PETŐFI FOGSÁGA)

Színháték 3 képhen

IRTA:

VÁNDOR KÁLMÁN

*Viharmadár címen először a Magyar
Rádióban játszották, Bajor Gizivel a fő-
szerepben.*

*Az itt közölt szöveg a színdarab új fel-
dolgozása.*

Felelős kiadó : Kalotai Gábor.

Szikra r. t., Budapest. V., Honvéd-utca 10.

Felelős vezető : Nedeczky László.

ELŐJÁTÉK.

(Szín: A függöny mögött mintegy másfél méterrel egy háttérfal függ, mely havas téli kisvárosi utcát ábrázol, egyik sarkában a soproni kaszárnya, kapujával és a fekete-sárga csíkos császári silbakházzal.)

(Gong.)

(A függöny mögött távolról egy régi osztrák katonai induló harsog, ugyanakkor a:)

STRÁZSAMESTER (hangja hallatszik, vezényelve): Wache, habt acht! Wache rechts um! Wache marsch! (A katonák távolodó ütemes lépései hallatszanak, azután a függöny felmegy. A silbakház előtt áll a poszt, Petrovics Sándor és vele szemben a strázsamester.)

STRÁZSAMESTER: Nahát! Aztán máma iccaka nyitva legyen a szemed! Megértetted?

PETROVICS: Igenis!

STRÁZSAMESTER: A harmadik század magyar földön nem hall több zenés takarodót. Hajnalban indul Horvátországba. A háziezred javát elvezényelték magyar földről. A tiszt-

urakat most búcsúztatják a nagyszálában a poncichterek. Nahát. Mi a Feldruf? Tudod, mi a Feldruf?

PETROVICS: Agram.

STRAZSAMESTER: Agram. Aztán el ne felejtse! Az őrszem, aki elhagyja posztját! Tudod. A büntetés halál! Nincs pardon! Megértted?

PETROVICS: Parancsára, strázsamester úr!

STRAZSAMESTER: Nahát! *(Kihúzza magát és kimegy a színről.)*

PETROVICS *(Magára marad a havas éjszakában. Még néhány pillanatig hallatszik távolról a katonazene. Aztán véget ér. Petrovics természetén lassan megereszkedik a katonás állás, felgyüri köpönyege gallérját, két kezét fázón a zsebébe dugja és nekitámaszkodik a silbakháznak. Fásultan a távolba mered. A színen csend, aztán a távolból halkán keringőzene hallatszik. Egy pillanatig csak a zene, aztán egyszerre):*

ARADI NAGYNÉ *(kivülről)*: Nem fázol, Erzsike?

PETROVICS *(arra néz, hirtelen kihúzza magát)*.

ARADI NAGY *(feleségével, leányával és Szegedy főhadnaggyal átmenőben a színpadra lép)*: Hideg van, vigyázni kell.

ERZSI: Én nem fázom, papa. Igazán nem fázom, egy cseppet sem!

ARADI NAGY: Nem fázom, nem fázom!

ERZSI: Apuka, én igazán...

ARADI NAGYNÉ: Mert az első bálodra méz, azért még nem kell olyan izgatottnak lenni, hogy

még a hideget sem érzed. (Megigazítja a gal-
lérját.) Na menjünk. (Mind el.)

PETROVICS (mikor a kaszárnyakapu elé ér-
nek, fegyverével feszesen tiszteleg a főhad-
nagy előtt, aki hanyagul visszatiszteleg. Azután
újra egyedül van a színen, kezét zsebre dugja
és megint nekitámaszkodik az őrház falának).

(Egy pillanatig csak a zene, azután a szín-
nek arról az oldaláról, ahol az őrszem áll,
színre lép)

ORLAY-PETRICH (az őr mellett elhúzva
megy át a színen, nem néz sem jobbra, sem
balra.)

PETROVICH (először oda sem néz, de egy-
szerre megelevenedik, kutatva utána néz, az-
után örömmel szól rá): Soma! Soma, te!

ORLAY-PETRICH (megáll, csodálkozva ke-
resi, hogy ki szólította meg).

PETROVICS (örömmel): Mondom! Persze,
hogy Orlay-Petrich Soma! Micsoda véletlen!
Te soha sem jársz erre!

ORLAY-PETRICH (közelebb lép, kutatva, az-
után az ő karja is kitárul): Sándor! Nahát!
Nem tudtam, ki szólíthat! Elfelejtkeztem róla,
hogy te mostanában katona vagy. (Megöleli.)
Édes cimborám! (Nézi.) Cudarul megfogytál!
Alig ismertelek meg.

PETROVICS (keserűen felnevet): Nehéz is!
Petrovics Sándor már sokféle gúnyát viselt,
mielőtt Sopronba került, de osztrák hacuka
még nem volt rajta.

ORLAY-PETRICH: Hát ez biz nem.

PETROVICS: Voltam király papírkoronával,

bohóc is csörgősapkával, voltam költő, komédiás, de cserepár a sörivő németek között... Hát!...

ORLAY-PETRICH: Kacagnom kell, cimbora!

PETROVICS: Helyettem is kacaghatsz, Nekem úgy sincs sok kedvem hozzá.

ORLAY-PETRICH: Mért vagy úgy elszontyolódva?

PETROVICS: Ennél, barátom, még a színésztruppnál is jobb életem volt. Mert ha minden napra nem is jutott meleg leves, volt valami más! Szabad voltam, barátom! Szabad! (*Egy pillanat szünet.*) Színésztrupp... vajjon, merre jár Pergő Celesztin színésztruppja?

ORLAY-PETRICH: Te, Sándor, mintha éppen ma hallottam volna felőle!

PETROVICS (*tovább tűnődik*): Talán az Alföldön az én hazámban járnak! Lehet, hogy éppen Rómeó és Júliát játsszák egy kocsiszínbén. (Emlékezve, kis mosollyal.) Celesztin! Liliom Gabriella! Tukorai! (*Egyszerre hangja elakad, a tekintete is. Keze önkéntelenül is egy irányba mutat, meglepetten.*) Nem igaz! Boszorkányság!

ORLAY-PETRICH: Mi az?

PETROVICS: Oda nézz!

ORLAY-PETRICH: Hová?

PETROVICS: Ott! Ott! Most fordul be a sarkon... Nem látod? Erre jön!

ORLAY-PETRICH: Kicsoda?

PETROVICS: Azt a figurát nézd! (*Kitörve.*) Mondom! Ez a meglepetések napja. Pergő Celesztin teátrista direktor! (*Kiáltva.*) Direktor úr! Celesztin direktor úr!

CELESZTIN (*öreg ripacs, pózosan, felleghajtó lebernyegben, cylinderben a színre lép. Kutatva megáll*): No ugyan? Ki az, aki az éji homályban említé az örökéletű nevet? Vagy káprázat csupán?

PETROVICS: Dehogy káprázat! Én szólítottam urambátyám! Régi kenyerestársa, Sándor!

CELESZTIN (*összeráncolja homlokát*): Sándor?... Pergő Celesztin, nemes művész, van neked ilyen nevű társad? Lehetetlen. Neked Shakespeare, Molière, Villon, Gringoire a cimborád!

PETROVICS (*nevetve*): Szálljon már le a lóról urambátyám, mert bizony Isten lerángatom!

CELESZTIN: Micsoda? Akkor hát mégis megnezlek közelebbről, öcsém. (*Közelebb lép.*) Isten! Sándor fiam! Te vagy az?

PETROVICS: Ha csak nem a szellemem!

CELESZTIN (*lebernyege kitárul*): Keblemre édes öcsém! (*Megöleli.*) Hát mikép kerülsz te erre a méltatlan posztra?

PETROVICS: Nem volt kedvem a maga truppjánál éhenhalni, be kellett állnom katonának.

CELESZTIN: Oh, jégszívű hon! Thália papjai, Pegazus lovasai jaj nektek, százszor is jaj! Én mondom nektek, öcsém, libacubák kell! Ludas kása kell, hogy csorogjon a jó bő zsírban! Különben megette a fene a művészetet. Faképnél hagyják, mint te!

PETROVICS: Édes gazdám, hogyan kerül ebbe a városba?

CELESZTIN: Itt vagyunk édes öcsém mind,

valamennyien. Az egész trupp átutazóban Kapuvárra.

PETROVICS: Kapuvárra?

CELESZTIN: Oda, öcsém! Hamlettel kezdünk, oszt egy tyúktojás lesz az ánré. Már nagyon megkívántam egy kis tojásrántottát. Emlékszem, te is szeretted.

PETROVICS: És itt Sopronban nem is játszanak?

CELESZTIN: Dehogyan is nem! Éppen oda készülök. Nagy megtiszteltetés ért bennünket. Ma van a külföldre induló Gollner tisztek búcsúztatása. Hogy maradna ott valamennyi, ahány német! A búcsúestén kell fellépünk. Oszt tudod-e, hogy ki még?

PETROVICS: Csak tán nem maga a szilvagyombócós bécsi császár? Azt mondják a fiúk, hogy legutóbb a francia követ fogadásán verni kezdte az asztalt, hogy hozzanak neki szilvás knédlit.

CELESZTIN: Hát öcsém, nem tudom, hogy aki velünk fellép, az csakúgy szereti-e a szilvás knédlit, mint Ferdinándus, a császár, de, hogy az még annál is nagyobb úr — legalább is az én szememben, — annyi bizonyos. Mert az, aki velünk ma fellép, a bizony Franciskus Liszt, édes öcsém.

PETROVICS: *(hitetlenül ránéz)*: Bolondozik kegyelmed, urambátyám! Liszt Ferenc Párisban van! A héten volt a kezemben egy pesti zsmurnál, abban olvastam.

CELESZTIN: Márpedig hazajött. Azóta Pesten is volt. Onnan jött ide a szülőhazájába. Aztán

a ti ezredestek, nemcsak bennünket, őt is megkérte, hogy a búcsújukon klavérozna! Igaza is volt, mert mi emelné jobban estük fényét, mintha együtt lép fel Liszt Ferenc a világhírű virtuóz, meg a Pergő Celesztin truppja! Nem igaz? Mi?

PETROVICS *(egészen elkomolyodva)*: Liszt Ferenc... A világhírű magyar!

ORLAY-PETRICH: Szégyelem, nem is tudtam, hogy hangversenyt ad. Ezekután magam is elmegyek!

PETROVICS *(öklével belevág a levegőbe)*: Az áldóját! *(Elkomolyodik.)*

CELESZTIN: Ejnye öcsém, mi bajod van?

ORLAY-PETRICH *(ő is közelebb lép)*: Mi bajod van, Sándor?

PETROVICS *(szinte gorombán)*: Semmi, menjetek! *(Távolról újra keringő.)*

ORLAY-PETRICH: Sándor, megbántottalak?

PETROVICS: Nem te! Ez az átkozott élet! Ez a rongy német mundér, amibe beleszorított a nyomorúság! A születésem! Hogy nem gazdag kúrián születtem. *(Elkeseredve.)* Mije van ezen a földön a paraszti ivadéknak? Nyomorúság! *(Kitörve.)* Hiába vagyok fiatal, hiába feszül bennem minden! Bezzeg, ha úrfinak születtek, most én is veletek mehetnék. Veletek! De egy mézszáros-ivadéknak, a korcsmáros fiának nem dukál Liszt Ferenc! Kivert kutya vagyok, aki nek a kaszárnya-priccsen a helye, nem pedig koncertákon.

ORLAY-PETRICH: Sándor, ne tüzelj, megint előnti agyad a vér!

PETROVICS: Eh! Mit tudjátok ti, mit érzek én, mikor itt állok a poszton! Ilyenkor este, amikor a városból muzsikát, vidám hangokat hoz a szél. Én meg itt állok megköztözve. Nekem nem dukál a muzsikás király, pedig ő az én testvérem, nem az övék. A lángja velem egy, őket nem pörkölheti! *(Szünet után.)* De Petrovics Sándor csak paraszti közlegény lehet. Neki nincs bejárása a koncertákra. Neki jó a poszton állni a kaszárnya sarkán *(elkéseredetten elfordul)* a téli éjszakában. *(Egy pillanat csend, azután:)*

CELESZTIN *(meghatottan hozzálép, csendesen a vállára teszi a kezét, kicsit megindultan):* Sándor, kisöcsém!

PETROVICS *(nem fordul feléje, úgy mondja csendesen):* Szégyelem, hogy nem vagyok a magam ura!

CELESZTIN: Öcsém, én adósod vagyok neked!

PETROVICS *(legyint):* Ugyan. Más sem kapta meg a gázsit! Urambátyám is együtt koplalt velünk.

CELESZTIN: Nem a fizetésről beszélek, édes fiam! Azt úgysem tudnám megadni, színi-direktor vagyok, vagy mi a fene! Én mással vagyok adósod!

PETROVICS: Nekem?

CELESZTIN: Meg az édesednek! A drága jó anyádnak. Sok jó falattal. Puha ággyal... Igen sok szeretettel! Nem emlékszel, mikor együtt jártuk az Alföldet?

PETROVICS *(csendesen):* Semmi az! Jó szívvel adta.

CELESZTIN: Tudom én azt! (*Pillanat szünet.*) Na, add ide azt a puskát!

PETROVICS (*meglepetten feléje fordul*): Mit adjak oda?

CELESZTIN: Add ide azt a puskát. Vagy te sem értesz már magyarul? Ezek között a svarcgelbek között már te is elfelejtetted a magyar szót?

PETROVICS: A puskát? Minek az urambátyámnak? Hiszen bánni sem tud vele.

CELESZTIN: Hogy én nem tudok bánni vele? Én, aki ott voltam az inzurrekcióban is? A nagy Napoleon ellen? Édes öcsém, vedd tudomásul, a leghíresebb francia generális sem tudott úgy szaladni, ... ahogyan a nemesi inzurrekció szaladt.

PETROVICS: Ne nevettesen urambátyám, kevés a kedvem hozzá!

CELESZTIN: Éppen azért, add ide, oszt szaladj a koncertára!

PETROVICS: Komolyan gondolja?

ORLAY-PETRICH: Ez lehetetlen!

CELESZTIN: No ne lebzseljeteK, add már ide azt a puskát! (*Lekanyarítja a felleghajtóját.*) Alája való ruhát adnak majd a színészcimborák. Játszad el a szerepet helyettem! De jobban, mint ahogy tavaly Devecseren próbáltad. Mondta a feleségem, hogy fene rossz voltál. (*Melegen átöleli.*) Aztán hallgasd meg Liszt Ferencet. Addig majd én leszek a silbak.

ORLAY-PETRICH (*riadtan*): Azt nem lehet!

PETROVICS: Miért ne lehetne? Soma, miért ne lehetne?

ORLAY-PETRICH: Sándor, ez örülség!

PETROVICS (*belelovalja magát*): Azt nem lehet, hogy éppen én ne hallgassam meg a mestert! Azt nem lehet, hogy éppen én maradjak itt! Mit bánom én, hogy mit hoz a reggel? Mit bánom a holnapot, a büntetést?

ORLAY-PETRICH: Elment az eszed? Ezért halál jár!

FETROVICS: Akkor is, ha száz halál az ára! Mit ér a kert, ha rózsát nem terem? Ha szabadsággal nem díszesedik, mit ér az élet, ifjúság nekem? Itt a puskám urambátyám! Itt a köpeny, a szíj, a csákó. (*Gyorsan tépi le magáról, nyujtja.*) Adja ide azt a tökfedőt, meg a malaclopót! (*Mindketten átöltöznek.*)

CELESZTIN: Megjött az eszed, fiam, Sándor!

ORLAY-PETRICH: Örülség! Érts szót, ha rajtakapnak...

CELESZTIN (*beöltözve, komikusan hat, de büszkén mondja*): Idesüss öcsém. Van még egy ilyen dalias katonája az anyámasszony Ferdinándusodnak? (*Illegeti magát.*)

PETROVICS (*meghatottan*): Urambátyám, hogyan köszönjem meg?

CELESZTIN: Mindenekelőtt ne felejtsd a Feldrufot megmondani, nehogy szégyenbe maradjak.

PETROVICS: Agram.

CELESZTIN: Agram. No, most mehetsz!

PETROVICS (*megilletődötten megrázza a kezét*): Köszönöm, Pergő Celesztin! Gyere, koma! (*Gyors léptekkel indul.*)

ORLAY-PETRICH (egy kétségbeesett gesztussal utána indul).

CELESZTIN (egyszerre viharosan): Megállj te!

PETROVICS (ijedten megtorpán): Mi az, csak nem gondolta meg?

CELESZTIN: Csak azt akarom mondani, ha ott a bálban találkozol valami ropogós pirosra sütött libatetemmel... különösen a cubakját kedvelem... azt ott ne felejtsd! (Lódít rajta.) Na most eredj, öcsém.

PETROVICS (szinte repülve eltűnik a színről).

(Függöny.)

I. KÉP

(Ugyanebben a pillanatban szélesen, melegen hömpölygő korai Strauss-keringő hangjai hallatszanak, amelyek kitöltik a függöny fellebbentésének szünetét, aztán, amikor a zene elhalkul, minthogyha a szín mögül szűrődne át a muzsika.)

(Színhely: A búcsúestélyen egy művészöltözö-szerű szoba, afféle átjáró. Bútor, néhány biedermeier karosszék, asztalka, egy zongora. Mikor a függöny felmegy, a nagyteremből halkán, keringő-zene hallatszik. Aztán nyílik a bejárati ajtó. Most érkeznek ide Aradi Nagylék.)

SZEGEDY: A köpenyeket, Giza néni!

ARADI NAGYNÉ: Adom, fiam! Vigyázz Erzsébet, valahogyan el ne tépd a csipkét. (Mind kibujnak a felsőruhájukból, egymás után adják

Szegedynnek, aki hamarosan olyan lesz, mint egy teherhordó. Szegedy el.)

ERZSI (*nagyon izgatott*): Jaj, csak el ne késünk. Remélem, még nem kezdték el a műsort a teátristák?

ARADY NAGY: Nem hallod a muzsikát? Még a zenészek játszanak. Ez a fruska olyan izgatott, hogy...

ERZSI (*izgatottan beleszól*): Dehogy is vagyok izgatott. Édesapa belémbeszéli.

ARADI NAGYNÉ: Ugyan mit zsörtölödsz. Az első bálja! Meg lehet érteni.

ARADI NAGY: Első bálja! Első bálja! Nekem is volt első bálom. Én is ideálista voltam! Szárnyaltam. De a földön.

ARADI NAGYNÉ: Mit tudod te, hogy mi van egy ilyen kislányban. (*Erzsi lokniját igazítja.*)

ARADI NAGY: Hát indulás. (*Feleségével és lányával eltűnik a nagyteremben. Most egy pillanattig csak a zene. A színpad üres. Azután*):

SZEGEDY (*siet át a színpad Nagyék után, ismét egy pillanattig üres a színpad, csak a zene szól, azután Liliom Gabriella hangja kívülről*).

LILIOM GABRIELLA: Öt perc múlva kezdődik az előadás és még nincs itt. Megőrülök! (*Berobog a komika, tipikus vidéki ripacs színésznő.*) Persze, közben megint akadt egy korcsma! (*Hirtelen elhallgat, mert a bejárati ajtó nyílik és belép rajta Orlay-Petrich.*)

ORLAY-PETRICH: Óh, Pergőné művészaszszony! Liliom Gabriella!

PERGŐNÉ (*felismeri*): Orlay-Petrich! Milyen régen láttam! Úgy emlékszem Pápán utoljára.

Nem találkozott valahol a vén gézengúzzal?

ORLAY-PETRICH: Melyikkel, kérem?

PERGŐNÉ: Az urammal, Celesztinnel. Öt perc múlva rajtunk a sor és ő sehol... szokása szerint... csak a jó bor szagára jelenik meg pontosan.

ORLAY-PETRICH: Meg kell, hogy nyugtassam. Pergő direktor úrral semmi baj, ő...

PETROVICS *(ebben a pillanatban Pergő Celesztin cilinderében, felleghajtójában belép)*.

PERGŐNÉ *(az első pillanatban azt hiszi, hogy Pergő)*: Csakhogy végre itt van. Persze, megint korcsma, vagy valami puccos dáma! *(Meglépetten nézi.)* Hiszen ez... *(Felismeri.)* Ez nem Celesztin! Sándor, maga az? Hogyan kerül ide? Még hozzá Celesztin felleghajtójában? Mi történt az Isten szerelmére ezzel a Pergetyűvel?

PETROVICS *(derűsen)*: A direktor úr kitűnően érzi magát!

PERGŐNÉ: De hol késik? Az Isten szerelméért, hol késik az éji homályban?

PETROVICS: Véletlenül találkoztunk és amikor megtudtam, hogy itt van saját személyében a nagy művésznő Pergőné Liliom Gabriella... az én néhai elragadó partnernőm...

PERGŐNÉ *(olvadva)*: Ó, maga hízelgő!

PETROVICS *(tovább extázisosan)*: Nem tudtam ellenállni a vágynak, hogy ide ne siessek az üdvözlésére.

PERGŐNÉ *(egyre jobban olvadozva)*: Sándor, maga a régi kedves fickó! És a régi műértő!

Aki tudja bennem értékelni a művészsasszonyt. Emlékszik, amikor együtt játszottunk az Elektrában? Óh, Elektra! Elektra!

PETROVICS: Soha nem felejttem el: Liliom Gabriella Sophokles Elektrájában! Pápán! Ha ezt Sophokles megérhette volna!

PERGŐNÉ: Emlékszik? Dicső este volt, mily dicső este! Ilyen hangos siker azóta sem volt a magyar színészetben. És emlékszik, amikor Pusztatamásin csupa habcsipkében Hófehérkét játszottam. (*Odafordul.*) Maga is ott volt, Orlay-Petrich? Emlékszik a negyedik felvonásban a méregzöld habhelyem sleppemre?

ORLAY-PETRICH (*szemmel láthatóan föllent*): Hogyne! Ahogyan az ifiasszony megszégyesítette a boszorkány figuráját!

PERGŐNÉ (*halálosan sértődötten*): Boszorkány? Hah!

ORLAY-PETRICH (*dadogva*): Tévednék? Nem a boszorkányt?

PERGŐNÉ: Hófehérkét! A címszerepet játszottam, Hófehérkét. Az ifjúság kifogta a kosimból a lovakat, a magasból virágosó zuhogott, az éljen, a taps és... ott szeretett belém Pergő Celesztin (*hirtelen a helyzet tudatára ébred*). Hol az a csirkefogó? Három perc múlva kezdődik az előadás és még mindig nincs itt az a ripács!

PETROVICS: Az én bűnöm, látni vágytam az én régi partneremet. Nem volt köpenyem, ideadta az övét kölcson.

PERGŐNÉ: De a szerep! Három perc múlva lekésett!

PETROVICS: Itt vagyok én. Elégszer játszottuk együtt a szerepet. Most is vállalom helyette. *(Kint az előadás kezdetét jelző csengettyű.)*

PERGÓNÉ: Micsoda meglepetés lesz! Jöjjön, jöjjön felöltözni. Rögtön kezdünk. *(Húzza magával.)*

ORLAY-PETRICH *(egy lépéssel megy utána)*: Sándor!

PETROVICS *(kérdően visszanéz)*.

ORLAY-PETRICH: Vigyázz! Egy óra múlva őrsváltás!

PETROVICS: Ott leszek. *(Pergónéval együtt el.)*

ORLAY-PETRICH *(fejcsóválva indul a nagyterem felé, ahonnan taps hallatszik.)*: Csak valami számárságot ne csináljon ez a fiú! *(A színen egy pillanatig üres.)*

EZREDES *(az ajtót teljes szélességgel kitarja és tisztelettel előre engedi Lisztet)*: Erre parancsoljon, maestro.

LISZT *(belép, mosolyogva megáll. Körülnéz.)*: Köszönöm, ezredes úr! Hát ismét itthon. Kisgyermek voltam — úgy mondták csodagyermek, — mikor utoljára itthon voltam...

EZREDES: Akkor is szerencsém volt, a csodagyermek virtuózt csodálni. Jó útja volt, maestro?

LISZT: Hát... ilyen éjjeli szánkaparti, amely majdnem három napig tartott, kedves ezredesem, meglehetősen romantikus, — mondhatnám nem veszélytelen, — különösen hóvihárban. Valahol Győr táján majdnem a Dunába csúsztunk.

EZREDES: Szent Isten!

LISZT (*mosolyogva a zongorára támaszkodik*): Mint látja, semmi baj! Elég szárazon megúsztam. De tudja, akkor... ott... süvített a szél, a lovak csörtettek, a szán egyre csilingelt. A jégzajlást bizony nem hallottuk a Duna partján. Egy füstös útszéli csárdában töltöttük az éjszakát, amíg egy másik szánt szereztünk.

EZREDES: Szapperlott! Az ott a Duna jegén kellemetlen helyzet lehetett. S aztán egy útszéli korcsma! Szörnyű!

LISZT: Hát nem mondom, kicsit kellemetlen volt, de számomra nagyon érdekes élmény! Ott a korcsmában azok a kemény, szomorú, barázdás magyar parasztarcok. És az énekük... A muzsikájuk! Az a szilajság, lobogás. Utána egyszerre, ahogyan kiült a szemükbe valami végtelen bánat. (*Merően felnéz.*) Olyan érthetetlen, olyan zavaros lett tőle minden bennem... (*szinte öntudatlanul leül a zongorához, úgy folytatja tovább.*) Hallottam ott az útszéli csárdában egy harsogó, szilaj nótát. Magyar szekretáriusom szerint Rákóczi korából való. (*A zongorán a Rákóczi induló első akkordjait intonálja.*) Micsoda tűz!

EZREDES: Induló. A Rákóczié. A rebellisek indulója.

LISZT: Rebellisek? Nem. Ezredesem, én ebben a szabadságvágyat érzem. Engem is tűzbe hoz.

EZREDES: Hát igen, mester, ez kétségtelesen gyújt. Ez így van! Császári tiszt vagyok — távol minden rebilliótól —, de néha, amikor

behúnyt szemmel hallgatom ezeket a hangokat... hát...!

LISZT (*tovább vízionál*): Azután egyszerre... minden átmenet nélkül ugyanezeknek a kuru-cokknak egy másik dalát hallom visszhangozni. (*Néhány taktust megüt a zongorán: Zöld erdő harmatát játssza.*) «Zöld erdő harmatát... Piros csizmám nyomát... Hóval lepi be a szél... Hóval lepi be a szél...» Mennyi reménytelenség! Mintha egy rabságban élő nép bánatát sírná. (*Egy pillanat szünet, utána zsibbadt ujjait mozgatja.*) A hideg nem használ az ujjaimnak! Félek, hogy önök, ezredesem, a mai koncertemen megérik majd, hogy milyen gyengén játszom. (*Egyszerre kívülről hallatszik a taps. Magához tér.*) Bocsánat...

EZREDES (*tapintatosan*): Odabent... Maestro véget ért a teátrum.. Ha úgy parancsolja, átmehetünk.

LISZT (*feláll*): Igen... Igen... persze! Bocsánatot kell kérnem. Megzavart a sok feltolakodó benyomás.

(*Ebben a pillanatban*)

PERGŐNÉ (*a szereplés lázától kifulladásra, kivágja az ajtót, berobog és kimerülten egyik karosszékre dobja magát*).

EZREDES (*meglátva a nőt, kelletve kihúzza magát, az uniformisát kezdi helyrerángatni*).

PERGŐNÉ (*észreveszi és kacéran ránéz, majd bakfis módjára szégyenlősen legyezőjével eltakarja az arcát*).

EZREDES (*virgoncan Liszt felé*): Akkor, ha parancsolja... (*Megint a színésznőre néz.*)

PERGŐNÉ *(szégyenlősen, kacéran vissza).*

LISZT: Igen, menjünk, ezredesem. *(Indul.)*

EZREDES *(mögötte megy, hódítóan visszavissza néz).*

LISZT *(udvariasan fejével köszön és biccent Pergőné felé, aztán el).*

EZREDES *(mégegyszer visszanez, aztán ő is el).*

PERGŐNÉ *(felhevülten legyezi magát. Kint zenekar intonál, a belső bejárat ajtaja félig megnyílik és félve belép Erzsí).*

ERZSÍ *(Mikor meglátja a színésznőt, zavartan megáll, bátorságot merít, egy lépéssel előre megy):* Gratulálni szeretnék kérem... *(Két keze a keblén.)* Nagyon szép volt a teátrum. És a művészasszony milyen szépen játszott!

PERGŐNÉ *(kellemes meglepetéssel fordul felé):* Áh, nagyon kedves. *(Előre invitálja.)* Jöjjön, jöjjön kedves. Ugye el van ragadtatva tőlem!

ERZSÍ *(kutatva körülnéz, keres valakit, hogy gyanús ne legyen, eltereli beszélgetéssel):* Gyönyörűen tetszett játszani!

PERGŐNÉ: Kedves, nagyon kedves!

ERZSÍ: Gyönyörűen játszottak mind! Az a sovány fiatal színész is, aki az igazgató úr helyett játszott. Ő is nagyon tetszett mindenkinek.

PERGŐNÉ *(egyszerre megfagy a mosolya):* Az a Petrovics, az is tetszett?

ERZSÍ: Nagyon. Sikere volt.

PERGŐNÉ *(tragikomikusan feláll):* Ha ennek a fiatalembernek sikere volt, akkor mit mondhat

arról a hatásról, amit az én játékom váltott ki?

ERZSI (*ijedten*): Kérem én nem úgy... én úgy gondoltam, hogy...

PERGŐNÉ: Az én játékom, aki Elektrát játszottam a Kornevillei harangokat és Hófehérkét! Hófehérkét!

ERZSI: De kedves néni, én...

PERGŐNÉ (*elképedve*): Néni? Azt mondta, néni? Ah! (*Végignézi és viharosan el.*) Néni! Nekem, néni!

ERZSI (*megszéppelve néz utána: Így áll, amikor:*)

ORLAY-PETRICH (*belép*): Erzsike kisasszony!

ERZSIKE (*megkönnyebbülten*): Orlay-Petrich! (*Hozzásiet.*) Be jó, hogy jön, Orlay — segítsen nekem.

ORLAY-PETRICH: Rendelkezzék velem.

ERZSI (*zavartan*): Én... nem is tudom, hogyan mondjam... én egy színészt szeretnék megismerni.

ORLAY-PETRICH: Ez nem probléma, Pápáról ismerem valamennyit. De mit szól ehhez majd a kedves papa és az édesmamája?

ERZSIKE: Neki nem szabad tudni róla? De maga nem is árul el!

ORLAY-PETRICH: Nem, igazán nem! Nos, melyik az a színész, kisasszonyka?

ERZSIKE: Maga mesélt arról a közlegényről, aki civilben színész és verseket is ír... s most a darabban is játszik, nagyon szeretném őt személyesen is megismerni...

ORLAY-PETRICH: Vigyázzon! Senkinek sem szabad tudni, hogy itt van és hogy fel is lépett! Katona! Éppen őt várom. Néhány percig egyedül kell beszélnem vele, de aztán majd beszéltöm, Erzsike, jó? És bemutatom!

ERZSI: Köszönöm. Mint a regényekben! Milyen izgalmas! Ugye nem lesz ebből semmi baj?

ORLAY-PETRICH: Szeretném, ha csakugyan nem lenne.

PETROVICS (*ebben a pillanatban belép*): Te hívattál, Soma?

ORLAY-PETRICH (*félhangon izgatottan*): Igen! Ezt a veszedelmes játékot nem játszhatod tovább.

PETROVICS (*tűzzel*): Megtiltod? (*Meglátja Erzsikét.*) Óh!... (*Gyönyörűséggel nézi a kislányt, meghajol előtte.*) Kisasszonyom! Éppen az imént kérdeztem a színpadon, hogy ki az a szép kislány ott lenn a nézőtéren!

ERZSI (*boldogan súgja Orlay felé*): Milyen kedvesen hofíroz! (*Petrovicshoz.*) Nagyon örülök, hogy megismertem. Mi itt élünk a kis városban és költőt látni még nem volt alkalmam. (*Kedvesen felnéz.*) Az első költő, akivel találkozom.

ORLAY-PETRICH (*Idegesen az óráját nézi*): Erzsike kérem, ha atyjaura véletlenül idejön, félek, hogy... ennek nem örülne. Atyjaura nem költői lélek.

ERZSI (*Petrovics felé*): Fájdalom! Eszik, meg alszik, mást nem tesz soha! A költészethez kicsit mostoha.

ORLAY-PETRICH (*idegesen az óráját nézi*,

félhangon mutat az órájára): Sándor, idenézz. Kérlek!

PETROVICS (*odasugja*): Ugyan ne félj!

ERZSI: Jöjjön kérem, üljön mellém néhányka szóra! A költő élete olyan érdekes. Hátha még színész is!

PETROVICS: Szép kisasszonyom, igazán nem tudnék mit mesélni! Bekóboroltam messze tájakat, játszottam, éltem, írtam és szerettem! És eltemettem álmokat.

SZEGEDY (*Ebben a pillanatban belép*).

ERZSI (*ijedten Orlayhoz*): Jaj, István van itt!

SZEGEDY (*kimérten*): Bocsánat! Erzsike édesanyánk keres!

ERZSI (*kicsit zavartan az urakat bemutatja egymásnak*): Igen, jövök, csak Orlay-Petrich és a... teátrista úr...

SZEGEDY (*katonásan bemutatkozik*): Oberleutant Szegedy! (*Kimért udvariassággal.*) Engedje meg, hogy szerepléséhez gratuláljak! (*Feszesen meghajtja magát, aztán karját nyújtja hűgának, mindketten el*).

ERZSI (*rajongva hátra-hátra néz, mialatt kimennek*).

ORLAY-PETRICH (*izgatottan*): Kérlek Sándor, már csakugyan itt az utolsó pillanat. Azonnal eredj vissza!

PETROVICS (*nevetve*): Eszemágában sincs! Még nem is láttam Lisztet. Pedig nemcsak látni akarom, meg is hallgatom! Azután ez a kislány itt megér egy sötétzárkás hetet.

ORLAY-PETRICH: Utoljára figyelmeztetek, hogy az életeddel játszol.

PETROVICS: Pergő Celesztin ott áll a helyemen.

ORLAY-PETRICH: És ha felfedik — hogy az a poszt egy öreg komédiás?

PETROVICS: Sötét van és itt az egész tisztikar.

ORLAY-PETRICH: És ha téged ismer fel valaki?

PETROVICH: A szakaszparancsnokom Oberleutnant Szegedy a szemed láttára gratulált.

ORLAY-PETRICH: És az őrségváltás?

PETROVICS: Hol van az még?

ORLAY-PETRICH: Húsz perc múlva váltják az őroket! A strázsamester...

PETROVICS: A strázsamester ilyenkor már részeg!

ORLAY-PETRICH: Követelem, hogy azonnal eredj vissza!

PETROVICS: Nem megyek! Értsd meg végre! Nem bánom, akármilyen lesz!

SZEGEDY *(hátról belép, a beszélgetést hallva, hirtelen megáll).*

ORLAY-PETRICH: Felesküdtél a királyra!

PETROVICS *(lecsapva)*: Császárt mondj, bécsi császárt! Hát felesküdtem! Kényszerből. De az eskü talán szent a tiszturaknak, akik elárulják arany bojtokért, sujtásokért, pakfong medáliákért a magyarságukat. A fiataluraknak, akiket megfertőzött a bécsi szellem és akik nem átallanak magyar létükre a németekkel együtt menetelni, akik csak a nevükben magyarok! Ta-

lán őket köü az eskü, mert cifra mundérjukat munkátlan életüket féltik a népszabadságtól. De ez a cafrang engem nem köt! Én a nép fia vagyok és a szabadság vihardara akarok lenni.

SZEGEDY *(döbbsenten egy lépést tesz előre)*.

ORLAY-PETRICH: Megörültél?

PETROVICS *(extázisban suttogva)*: Érik az idő! És eljön a nap, amikor a nép az arcukba kiáltja. Ti vagytok a nemzet sírásói, de elég volt, elég! *(Heves mozdulatokkal, szinte kilendül a helyéből és meglátja a főhadnagyot. Megtorpan.)*

ORLAY-PETRICH *(a kínos helyzetben szinte megmerevedik)*: Úristen! *(Egy pillanatig teljes csend azután.)*

SZEGEDY *(egy lépést tesz Petrovics felé)*: Minden szavát végighallgattam. Tudja, mit beszélt?

PETROVICS *(a szemébe néz)*: Nem tagadok le egyetlen betűt sem!

SZEGEDY: Ez nyílt lázadás!

PETROVICS: Igen! Az! Lázadás a szolgaság és rabszolgaság ellen. Lázadás a nép és a szabadság árulói ellen.

SZEGEDY *(megindultan)*: Maga, maga komolyan gondolja, amit mondott? Vagy talán csak ital...?

PETROVICS: Nem, nem vagyok mámoros! Egy csepp ital sincs bennem.

SZEGEDY *(kis szünet után)*: Maga csakugyan árulónak tart bennünket? — magyarokat, akik tisztek vagyunk a császári hadseregben?

PETROVICS: Talán nem mind áruló. Talán van, aki nem tudja, mit cselekszik, de a népszabadságnak valamennyien sírásói. A nép becsületének tolvajai, mert a nagyvilág csak azt látja, hogy magyar katonák verik le, kötik gúzsba Savoya, Velence szabadságát és a német szolgává aljasodott tiszturak bűne, hogy ártatlan népet ültet a szégyenpadra.

ORLAY-PETRICH: Sándor, könyörgök.

PETROVICS: Mit nyavalyogsz? Megmondtam! Egyszer végre ki kell ezt is mondani. Ha a hadnagy úr elvállalta a német zsoldos szerepét, a lelke rajta! De legalább tudja meg, hogy az a nép, melyből kiszakadt, hogyan gondolkozik róla. *(Szünet, mozdulatlanság.)*

SZEGEDY: Én... nem azért jöttem... hogy a szavait kikémleljem.

PETROVICS: De a véletlen mégis hozzájutatta, hogy egy lázadót megismerjen. Sorsomra közömbös, hogyan történt. Tessék, fogasson le,

SZEGEDY Azért jöttem... Erzsike kért... *(kis szünet.)* Romantikus kislány, megihlette, hogy ön verseket ír. Arra kért, segítsek, hogy beszélgethessenek. *(Ujabb kis szünet.)* Szüleinek azt mondtam, hogy Erzsikét körülsétáltatom az épületben. *(Szünet.)* Odakint vigyázok, amíg maguk beszélgetnek. *(Megbiccenti a fejét és el.)*

ORLAY-PETRICH *(szünet után)*: Átkozott szerencséd van! *(A tereméből keringőzene. Indul a kijáratajtó felé, ahonnan mégegyszer visszanez, halkán szól.)* Ne felejtse, még tíz perc! *(Elmegy.)*

PETROVICS (*pillanatig egyedül van. Aztán kinyílik a nagyterem ajtaja és belép*)

ERZSIKE (*tekintetük találkozik, egy pillanatig csend*): Visszajöttem... apukám ugyan azt mondta, hogy nem szabad teátristákkal barátkozni, de én azért idejöttem. (*Kedves naivitással közeledik Petrovicshoz, rajongva nézi.*) Istenem, színész... és költő...

PETROVICS: És egy kedves kis rajongó fiatal lány... aki nem tudja, mit jelent ezen a földön színésznek és költőnek lenni.

ERZSI (*rajongva*): A legszebb! A legnagyobb! Hiszen már a nyelvünket is elfelejtettük. Lassanként mindenki német lesz! Testvéreim... rokonaim, mindenki Bécsbe jár. István még jól beszél magyarul, de nagybácsim, a maguk ezredese elfelejtette volna, ha tavalý nem helyezik ide. De itt is a hosszú téli estéken német színház, német autorok. (*Elkeseredetten.*) Azért akarok én színészné lenni... Magyar színészné!

PETROVICS (*meglepetten*): Kisasszonyka színészné akar lenni?

ERZSIKE: Igen. (*Most egy kicsit zavarban.*) Maga olyan kedves... Olyan jó hozzám... Meghallgat és elbeszélget velem. Nekem... meg kell valamit mondanom.

PETROVICS: Mondja...

ERZSIKE (*szünet után halkán*): Én elszököm színésznének! Még ma éjjel!

PETROVICS: És a szülei...? És az édesanyja?

ERZSI: Remélem, hogy megbocsátják.

PETROVICS: És a főhadnagy úr?...

ERZSI: Óh, a főhadnagy, ő nagyon jó fiú! Először haragszik majd nagyon, amiért őt használtam fel... De azután!... Kérem szépen, szöktessen meg!

PETROVICS (*Erzsikére néz, majd nagyon csendesen*): Adja ide azt a kis kezét és jöjjön velem az áblakhoz. Nézzen ki. A város hó alatt, minden fehér. Ott a sarkon, ott a sárga öreg kaszárnya. A kaszárnya előtt poszt áll. Ott áll szegény. Esik a hó, a gallérja felgyűrve. Az a poszt én vagyok. (*Egyszerre halk szavakban éles vezényszó hallatszik.*)

KAPITÁNY (*hangja kívülről, mint vezényszó*): Két katona a kijáratot állja el!

(*Petrovics és Erzsi riadtan az ajtó felé néz, amely kivágódik és a*)

KAPITÁNY (*az őrzéssel belép. Kommandó*): Halt! (*Megállnak.*) Infanterist Petrovics?!

PETROVICS: Én vagyok.

KAPITÁNY: In Namen seiner Majestät des Kaisers! Ófelsége a császár nevében foglyom. (*A mögötte álló katonák felé.*) A vasat!

PETROVICS (*Két csuklóján már csattan is a vas.*)

ERZSI (*rémült félszikollyal*): Nem! Nem!

PETROVICS (*mosollyal mélyen meghajol a remegő kislány felé*): Bocsánat kisasszonyom! szuronyos katonák között eltűnik az ajtó mögött. A nagyteremből ugyanabban a pillanatban felzeng a vidám bécsi nóta: «Trink, trink Brüderlein, trink.»

(A függöny egy pillanatra összemegy, hogy az idő múlását jelezze, aztán ismét fel. A színen a strázsamester áll és éppen)

II. KÉP.

SZEGEDY (*besiet fojtott izgalommal*): Az ajtóknál végrehajtották már az ezredes úr parancsát?

STRÁZSAMESTER (*az érkezésre vigyázzállásba merevedett, keményen*): Főhadnagy úrnak alássan jelentem, igenis! Minden ajtó előtt egy tiszt úr helyezkedett el!

SZEGEDY De nem feltűnően?

STRÁZSAMESTER: Az ezredes úr azt parancsolta, hogy a tiszti őrséget senkinek sem szabad észrevenni.

SZEGEDY: Tehát?

STRÁZSAMESTER: A tiszturak úgy helyezkedtek el, mintha csak pihennének egy kicsit.

SZEGEDY: Helyes! (*egy kérdő pillantás*).

STRÁZSAMESTER: Mindenki az emeleti teremben a szupénál ül.

SZEGEDY (*félhangon, a homlokát törülgeti*): Ezt a kínos helyzetet! (*Strázsamesterhez*.) Hogyan történt tulajdonképpen? S hogyan tudta meg az ezredes úr, itt a bálban?

STRÁZSAMESTER: A kapitány úr este 11 órakor kiment, hogy megvizitálja az őrséget. Minden rendben volt, talán észre sem vette volna, ha az istrázsa meg nem fordul.

SZEGEDY (*kérdő pillantás*).

STRÁZSAMESTER: Mikor kerteiket csinált, vette észre a kapitány úr, hogy az istrázsán civilista pantalló van! Az istrázsa nem volt istrázsa! Az istrázsa civilista volt, még pedig komédiás.

SZEGEDY: Fantasztikus!

STRÁZSAMESTER: Az igazi istrázsa ideszökött a tiszturak báljára.

SZEGEDY: Elképesztő! Ki volt a strázsa?

STRÁZSAMESTER: Bizonyos nevezetű Petrovics Sándor. Nyápic legény. Egy cigánylegény-nyel fekszik közös ágyban. Főhadnagy úrnak jelentem alássan, én azt hiszem, hogy bogaras ember. Már úgy érte, hogy nem egészen tökéletes.

SZEGEDY *(aki fel-alá jár, megáll, kérdően ránéz)*.

STRÁZSAMESTER: Éccakának idején, amikor más alszik, gyertya mellett könyveket olvas. Csak bolond lehet.

SZEGEDY: Német? Horvát?

STRÁZSAMESTER: Magyar.

SZEGEDY: Még hozzá magyar is! Melyik kapitány úr vette észre a szökést?

STRÁZSAMESTER: Kapitány úr Kaltenbrunner. Azonnal jelentette az ezredes úrnak.

SZEGEDY *(keserű gúnnyal)*: Azonnal jelentette az ezredes úrnak. Hát hogyan, hát hogyan, ha a magyaron lehet ütni egyet! Kapitány úr Kaltenbrunner! *(Néhány lépés, megáll.)* Hová vitték azt a legényt?

STRÁZSAMESTER: Jelentem alássan, még itt van a szomszéd szobában! Az ezredes úr pa-

rancsára a bál végéig itt kell őrizet alatt tartani, nehogy az elvezetését észrevegyék!

SZEGEDY: Ezt a szégyent! És éppen most, amikor Liszt Ferenc itt van! Az ezredes vendége! *(Néhány lépés.)* Állítsa elő azt a frátert!

STRÁZSAMESTER: Igenis! *(Az ajtóhoz megy, kivágja, int a fejével, aztán félreáll.)*

PETROVICS *(megvasalt kézzel belép, megáll).*

SZEGEDY *(Megdöbbenve hátralep, úgy nézi. Szemük némán találkozik, egymásbakapecsolódik. Egy pillanatig semmi más, csak ez a szótlan tekintet. Aztán Szegedy arca megrándul a strázsamester felé):* Örmester!

STRÁZSAMESTER: Parancs!

SZEGEDY: Menjen ki a folyosóra és jelentse, ha jön az ezredes úr!

STRÁZSAMESTER: Igenis! *(El.)*

SZEGEDY *(most újra Petrovicsra néz).*

PETROVICS *(szótlanul, keményen vissza).*

SZEGEDY: Maga — katona?

PETROVICS *(hallgat).*

SZEGEDY: És az én szakaszomban?

PETROVICS *(hallgat).*

SZEGEDY *(még néhány lépés, aztán megáll előtte, a szemébe néz):* Maga ma este mondott nekem itt a bálon bizonyos dolgokat.

PETROVICS: Mondtam!

SZEGEDY: Szeretném, ha tudomásul venné: ennek semmi része abban, ami magával most történt.

PETROVICS *(mozdulatlanul áll. Hallgat).*

SZEGEDY *(keserűen):* Én... én nem vagyok hazaáruló! *(Csend, aztán)*

PETROVICS (*halkan*): Sajnálom, hogy tettemért a főhadnagy úrnak is felelni kell.

SZEGEDY (*legyint, hogy ez nem fontos*).

(*Ebben a pillanatban az ajtó kivágódik és*)

STRÁZSAMESTER (*besiet, vigyázzállás*): Főhadnagy úrnak alássan jelentem, jön az ezredes úr!

TISZTEK (*akik berohannak, már lökik félre és ruhájukat igazgatva sorakoznak*).

SZEGEDY (*Petrovicshoz halkan*): Menjen vissza!

PETROVICS (*vissza a szobába*).

KAPITÁNY (*siet be*): Mindenki itt van az urak közül?

SZEGEDY (*alki a sor elejére áll*): Igenis!

KAPITÁNY: Also! (*Elégedetten elhelyezkedik az ajtóban, az ezredest várva.*)

EZREDES (*pedig máris ott van. Szinte berohan a szobába*): Na ich werde schon helfen! Ich werde schon zeugen! Majd én megmutatom!

SZEGEDY (*jelentve*): Herr Oberst, Oberleutnant István Szegedy meldet gehorsamst, minden rendben van, alles in Ordnung.

EZREDES (*valósággal felhorkanva*): Was? Alles in Ordnung? Rend? Alles in Ordnung? Sie melden, minden rendben van?

SZEGEDY (*ijedten*): Herr Oberst...

EZREDES: Mikor a poszt a bálba megy? Mikor a poszt helyén egy komédiás áll? Ein Schauspieler? Ein Komödiant? (*Rohan fel-á-lá,*

elébük áll, ordít.) Felakasztatom! Főbelövetem!
A posztot! Az urakat! Mindenkit! Verstanden?

MIND: Jawohl!

EZREDES (*strázsamesterhez, ordítva*): Hol van az a komédiás?

STRÁZSAMESTER: Ezredes úrnak alássan jelentem, itt a kis szobában!

EZREDES: Idehozni!

STRÁZSAMESTER (*kinyitja az ajtót*): Komédiás, zu mir!

PERGŐ (*komikus katonai pompájában, szétes, ripacslépésekkel belép, elképesztően civiles reverenciával meghajol, mintha egy szalomban mutatkozna be.*) Ezredes úr! Pergő vagyok!

EZREDES (*elképedve*): Was?

PERGŐ (*a szerepéből ki nem zökkenve*): Celesztin színidirektor! (*Tisztek felé.*) Van szerencsém uraim, Pergő vagyok!

EZREDES (*magánkívül*): Naa, da hört ja alles auf! Habt acht!

PERGŐ (*értetlenül ránéz*): Mi tetszik, kérem?

EZREDES (*elhülve*): Waas? Mi tetszik?

PERGŐ: Igenis, kérem. Ugyanis nem értetem.

EZREDES: Maga nem érti, hogy habt acht?

PERGŐ: Nem, kérem.

EZREDES (*vágtatva*): Skandal! Skandal! Ein Komödiant! Ein Schauspieler! Egy sóskifli, mint katonai őrszem! Egy sóskifli! Ein Salzstangl! Naa, nem! Ich werde schon helfen (*ordítva*) Felakasztatom! Főbelövetem! Kerékbetöretem!

PERGŐ (*aki egyre nagyobb érdeklődéssel figyeli a száguldó és ordító ezredest, most kitorve boldogan*): Bravó! Bravó! Remek!

EZREDES (*valósággal megtorpan*): Was? Remek? (*Úgy közeledik hozzá, mint aki most rögtön megeszi*).

PERGŐ (*lelkesen*): Éppen most próbálunk egy új darabot...

EZREDES (*vésztfóslóan közeledve*): Waas? Új darab?

PERGŐ ...abban van egy ilyen üvöltöző ezredes, én alakítom...

EZREDES (*üvöltve*): Mi? Üvöltő ezredes?

PERGŐ (*magánkívül*): Remek! Tovább, tovább!

EZREDES (*vésztfósló csendesen*): Mit gondol maga?

PERGŐ: Pontosan így csinálom! Kolosszális! A közönség a hasát fogja majd a röhögéstől.

EZREDES (*felhorkanva*): Was? Röhögés? Rajtam!

PERGŐ: Hát persze. (*Bizalmasan.*) Ugyan már ezredes uram, játssza el nekem. Van a darabban egy jelenet, egy vén szamár ezredes...

PERGŐ (*Ott állt a hadnagy előtt, megfogja az ezredes kabátgombját*): ...a hadnagy pedig...

EZREDES (*ordít*): Abtreten! Abtreten!

PERGŐ (*intve*): Nana, várjon csak vitéz obester uram!

EZREDES: Was?

EZREDES: Was? Várni?

PERGŐ: Várni. Ugyanis nekem hiába beszél németül az ezredes úr! Mert én azt a bükkfanyelvet nem beszélem. Még ha értenék is, akkor sem beszélném! Hát tessék megpróbálkozni a magyar nyelvvel! Mert — ha nem tetszene tudni róla — nekünk közönséges magyaroknak, akik nem estünk bele a német uniformis bűvöletébe, a legközelebbi ezer évre — elégünk volt a németekből! Elegendő!

EZREDES *(üvöltözve)*: Örmester! Örmester!

STRÁZSAMESTER: Parancs!

EZREDES: Vigye innen! Vigye innen!

STRÁZSAMESTER *(miközben tereli kifelé az egyre beszélő Pergőt)*

EZREDES *(már ott áll a kapitány előtt)*: Kapitány úr, egy bolondot állított elém! Egy bolondot! Ez az ember nem érti, hogy élethalálról van szó!

PERGŐ *(döbbenetesen visszafordul)*: Életről-halálról, ezredes úr?

STRÁZSAMESTER: Na gyerünk! *(Kituszkolja)*.

EZREDES *(a tiszti sorfal felé fordulva)*: Ünnepeünk van! Liszt Ferenc tisztelet meg bennünket! És az urak hanyagságából ilyen botrány lesz! Szégyeljék magukat! Nem akarom látni az urakat! Verstanden? *(A bálteremből keringőzene.)*

MIND: Jawohl!

EZREDES: Abtreten!

TISZTEK *(szétugranak és gyorsan el)*.

KAPITÁNY *(is csúszna ki közöttük, de már hangzik az)*

EZREDES *(hangja)*: Herr Hauptmann Kaltenbrunner!

KAPITÁNY *(megmerevedik)*: Befehl, Herr Oberst!

EZREDES: A szökevény szigorú őrizet alatt marad!

KAPITÁNY *(feszesen tiszteleg és gyors léptekkel indul)*: Jawohl!

EZREDES *(utána kiált)*: Zurück!

KAPITÁNY *(gyorsan visszafordul, vigyázzba áll)*:

EZREDES: Azt a komédiást bocsássa szabadon! *(Kimegy.)*

KAPITÁNY *(másik ajtón el)*.

(A színt egy pillanattig üres. Azután nyílik a nagyterem ajtaja és:)

ORLAY-PETRICH *(dugja be óvatosan a fejét, beljebb lép, hátrafordul, halkán)*: Lehet! Üres! Ugylátszik, épp most mentek el.

ÉRZSI *(is belép)*: Orlay-Petrich!

ORLAY-PETRICH: Halkan!

ÉRZSI: Most ne hagyjon el! Segítsen! Hiszen a maga barátja!

ORLAY-PETRICH *(tehetetlenül)*: Ezt csak megelőzni lehetett volna. Én mindent megpróbáltam! Az első pillanattól elleneztem ezt a szerencsétlen kalandot! Éreztem, hogy ebből... *(Hirtelen elhallgat. A foglyok szobájának ajtaja ugyanis nyílik. De az ajtón...)*

SZEGEDY (*lép be, aki gyors léptekkel indul a nagyterem bejárata felé*).

ERZSI: István!

SZEGEDY (*mikor meglátja, megtorpanva*):
Az Istenért, Erzsi! Apa olyan botrányt csap,
ha erre rájön! Azóta itt bújkálsz?

ERZSI: Nem, be kellett mennem a szupéhoz!
(*szeme megtelik könnyel*) Ezt a szupét soha az
életben el nem felejttem! Pezsgőzni, mikor ő...

SZEGEDY: És hogyan szöktél el újra?

ERZSI: Orlay-Petrich segített!

SZEGEDY: Nevelőapád a szupénál folyton ke-
resett, nem tudta, hol vagy...

ERZSI: Azt mondtuk, téged keresünk meg!
(*könyörögve*) István! Mi van vele?

SZEGEDY: Sajnos... (*egy tehetetlen mozdulat*)
megvashalva...

ERZSI (*az ajtóra mutat*): Ott?

SZEGEDY: Igen.

ORLAY-PETRICH: Rettenetes!

ERZSI: Elviszik?

SZEGEDY: Majd a bál után! Nem szabad,
hogy Liszt tudomást szerezzen a botrányról.

ERZSI: És aztán?

SZEGEDY (*egy tehetetlen mozdulat*).

ERZSI: Te a szakaszparancsnoka voltál! Ha
közbelépnél, hogy soha sem volt panasz ellene!
Talán ez...

SZEGEDY: Mit ér a kis főhadnagy, a hadi-
törvényszékkal szemben! Ha a haditörvényszék
gépezete megindul... a kereket többé nem lehet
megállítani.

ERZSI: De, ha nem indul meg?

SZEGEDY: Herr Hauptmann Kaltenbrunner gondoskodott róla, hogy meginduljon!

ERZSI: Az ezredes! Segítene talán, ha apa szólna!? Hiszen édesanya fivére!

SZEGEDY: Apa nem szól, milyen jogcímen?

ERZSI: Vagy én!

SZEGEDY (*elképedve*): Te?

ERZSI: Én! Engem szeret!

SZEGEDY: Szeret, persze, hogy szeret. Szívesen tréfál veled, cukrászdába visz, ha bécsi schaumrollnit kérsz, hozat egy kocsiderékkal a Stephansdom aljáról, a Rotenturmról! De szolgálati ügyben? Mikor persze az ő keze is kötve van? (*őszintén*) Rettenetesen bánt! (*Orlay-Petrichhez*) Rettenetesen bánt, hogy véletlenül kihallgattam a beszélgetésteget! Azt hihetitek, hogy talán éppen én..

ORLAY-PETRICH: Nagyon jól tudom, hogy nem te voltál.

SZEGEDY Te tudod! Te ismersz! De ő! (*felcsattan*) Nem vagyok áruló! Én magam is érzem, hogy igaza van! Régen érzem, hogy valahogy, valami nem volt rendben. Azután az ő szavai — Igen — minden szava igazság! Ugy szeretnék segíteni és... (*egy tehetetlen mozdulat*) Csak tudnék valamit kitalálni.

ORLAY-PETRICH: Megátkozom ezt a Liszt-koncertet, ha ez nincs...

ERZSI (*egy ötlettel*): Liszt!

SZEGEDY: Mi van Liszttel?

ERZSI: Vele kell beszélni!

SZEGEDY: Épp neki nem szabad semmit megtudni az ügyről!

ERZSI: Nem fontos! Ha ő szólna az érdekében...

SZEGEDY: Ki juthat Liszthez? Olyan nagy, annyira mindenekfelett áll!

ERZSI: Én... én megpróbálom!

SZEGEDY: Mit akarsz? Hogyan akarsz a közelébe jutni? A koncertteremben ismeretlenül odamész hozzá, letérdelsz előtte és — romantika!

ERZSI: Liszt idejön!

SZEGEDY: Hová?

ERZSI: Ehhez a zongorához! Mielőtt megkezdí a koncertjét! Hallottam, mikor János bácsi mondta édesanyának! Hangverseny előtt még egy pár futamot akar... egyenesen Pest-ről jött, a szánon átfagyott, a bál kezdetére érkezett, nem érzi az ujjait elég mozgékonyak!

SZEGEDY (*elképedve nézi*): És... és te odamersz állni ismeretlenül Liszt Ferenc elé?

ORLAY-PETRICH (*felvillanva*) Megtenné ezt?

ERZSI: Mindent!

SZEGEDY: Egy... egy szökött katonáért? Tettére nincs mentség!

ERZSI: Én... én keresek!

SZEGEDY: Hol mit?

ERZSI: Én találok majd!

SZEGEDY (*Orlay-Petrichre néz*): Nem is olyan rossz ötlet!

ORLAY-PETRICH (*kapva rajta*): Persze, hogy nem! Itt valóban csak egy nő segíthet! Csak ő juthat Liszthez! Senki más! És, ha Liszt vállalja, ha Liszt szól az ezredesnek...

SZEGEDY: Csak apáék ne keressék közben Erzsit! Mert akkor...

ERZSI: Most nem fontos!, hogy mit szól apa, vagy anya! Maga Orlay-Petrich álljon az ajtó előtt, ha apáék keresnének, mondja, hogy nem tudja, hol vagyok!

ORLAY-PETRICH: Igen, igen!

ERZSI: Mondja, hogy a táncolók tömegében elsodródtam maga mellől. Vigye őket az épület másik oldalára, hogy azt hiszi, arra mentem! Vagy szóljon, hogy bújjak el, vagy...

ORLAY-PETRICH: Máris megyek!

SZEGEDY: És én jelzem, ha Liszt közeledik!

ERZSI: Igen, de!... (*egyszerre elkapja mind a két férfi karját és a fejével a foglyokat rejtő szoba ajtaja felé int*).

MINDKETTEN: (*odanéznek. A foglyok ajtaja lassan nyílik*).

ERZSI (*halkan*): Menjetek!

MINDKETTEN (*gyorsan, óvatos léptekkel el*).

ERZSI (*egyedül marad. A fal mellé húzódva, kicsit félve néz a lassan nyíló ajtó felé. Az ajtó kitárul és*).

PERGŐ (*most már rendes ruhájában, karján felöltőjével, kezében cilinderével belép. Mintha tíz évet öregedett volna. Az ajtóban megegyezően megáll, visszanez a szoba felé, ahol Petrovicsot is őrzik. Aztán fáradtan indul tovább; mikor*

meglátja Erzsit, egy pillanatra csendesen megáll, nagyon csendesen): Jónapot kívánok.

ERZSI (elfogódottan, fejbőlintással köszön. Mikor már Pergő túlmegy rajta, egy-két szóltan rebbenés után): Kérem szépen!

PERGŐ (megáll. Az egész jelenet végéig nagyon csendes): Engem méltóztatott? Pergő Cellesztin vagyok, színidirektor.

ERZSI: Kérem szépen... én egy katona, — úgy-e, a bácsi volt az, aki helyébe állott a posztra?

PERGŐ (feje lehajlik, nagyon csendesen mondja): Én voltam, igen.

ERZSI (kétségbeesetten): Mi van vele? Nem bántották? Ugy-e, nem bántották?

PERGŐ (ránéz, aztán csendesen): Nem, kisasszonyka, nem bántották!

ERZSI: És odabent a bácsi együtt volt azzal a szegény katonával?

PERGŐ (bólint): Igen, együtt voltam azzal a szegény katonával.

ERZSI: És... és beszélt vele a bácsi?

PERGŐ: Hát... — szuronyok között beszélgetni, kisasszonyka, beszélgetni... (ránéz, kinyújtja a kezét a lány keze után, szemmel láthatóan könnyíteni szeretne a kislánynon) Nem, kisasszonyka, beszélgetni nem lehet, nem lehet a szuronyok között. (Szünet) De néha — többet mond el a szem minden szónál.

ERZSI (ránéz szomjasan).

PERGŐ (az öreg ripacs most már folyékonyan hazudik): S ennek a szegény katonának a

szeme azt mondta: Pergő Celesztin, te öreg ripacs, aki annyi szerelmet láttál már megszületni életedben és elhamvadni, én olyan szerelemről tudnék most beszélni neked, amelyet még te sem láttál soha. Pergő Celesztin, te vén ripacs, itt ezen a bálon van egy kislány (*gyorsan megnézi*). Olyan a haja, mint az olvasztott arany, a tekintete, mint a bársony, a ruhája (*megnézi gyorsan*), égszínkék, olyan zajmedlikkel, vagy hogyan hívják, s az égszínkék ruhája alatt olyan édes szív dobog, amilyen csak az angyaloknak van! Pergő Celesztin, te most kímész innét — ezt mondta annak a katonának a szeme — hátha meglátod ezt a kislányt, mondd meg neki, hogy ne sírjon én utánam! Én utánam nem kell sírni, mert a szerelmes szív csodára is képes! Ha két szerelmes szív nagyon szereti egymást, csodatevő ereje van, s a jó Isten, aki szereti a szerelmeseket, csillagokból szőtt szőnyeget terít a lábuk elé... (*szünet*). Ezt mondta annak a szegény katonának a szeme, nekem.

ERZSI: Ezt mondta...

PERGŐ (*bólint csendesen*): Ezt! (*Lassan lehajol a kezére és megcsókolja*).

LILIOM GABRIELLA (*aki éppen akkor belép és meglátja a kézcsókot*): (Celesztin!

PERGŐ (*odanéz, lemondóan legyint*): Jövök már, jövök! (*Indul. Fejcsóválva a feleségéhez*): Ha elgondolom, hogy egyszer régen, te is ilyen édes kislány voltál...! Fene tudja, hogy miért változik minden csillagszőnyeg csalánszőnyeggé! (*Legyint, feleségével el*).

SZEGEDY (ebben a pillanatban berobban, izgatottan): Erzsi jön! (Visszahúzódik.)

ERZSI (szívére szorított kézzel a fal mellé húzódik). (Egy pillanat szünet, aztán):

LISZT (belép, mosolyogva visszafordul): Csak néhány perc, ezredesem. Egy kis ujjgyakorlat!

EZREDES (hangja kívülről): Tíz perc múlva jelentkezem, maestro!

LISZT (int): Köszönöm. Köszönöm, ezredesem! (az ajtót behúzza, elgondolkozva leül a zongorához, egy pillanatig semmi, azután egy ujjal próbálgatni kezdi a Rákóczi-indulót. Néhány hang, belevág és játszani kezdi, későbbi saját átírása szerint. Úgy, az első tíz-tizenöt taktus után hirtelen magára eszmél, hogy nem azért jött és lágyan elkezdi játszani egyik művét, amit a hangversenyen kívánt előadni.)

ERZSI (a fal mellé húzóva, Liszt nagyságától, egész majesztetikus lényétől megigézve áll, nézi, hallgatja, nem tud megmozdulni. Bűvöletében egy pianónál a legyezője kicsúszik a kezéből és a parketten csattan).

LISZT (ujjai ebben a pillanatban megállanak a billentyűkön, egy pillanatig mozdulatlan, aztán lassan-lassan a hang irányába fordul. Meglátja Erzsikét, egy pillanat szünet, aztán kedvesen): Oh... (lassan felemelkedik, mosolyogva ránéz kérdően).

ERZSI (szünet után, elfogódottan): Bocssásson meg, maestro!

LISZT (egy lépés): *Oh... megbocsátani...!*

ERZSI: A nagy művész személye, akit az egész világ csodál és a zene...

LISZT: Lám, a mi tragédiánk! Már órák óta vagyok itt és csak most tudom meg, hogy milyen elragadó hölgyek vannak a falak között. Az «ünnepeltnek», a művésznek az ezredes jut! És a hölgyekből — a közéleti tekintélyek hölgyei: Tehát: matrónák és tisztcsaládanyák! A gyönyörűség, amit minden kis hadnagy, jurátus magáénak mondhat, hogy ilyen elragadó fiatal hölgyeket vihet táncba, az az «ünnepelt», a «nagy művész» számára elérhetetlen. *(Egy gesztus Erzsi felé)* Néhány ilyen kedves percet csupán a véletlennek köszönhet meg!

ERZSI *(elfogódottan)*: Maestro...

LISZT *(egy pillanatig gyönyörködve nézi)*: Milyen kedves! Elfogódott! Nem tud szólni! Azt hiszi, félisten áll előtte! Pedig csak ember. Aki igen-igen emberien, talán túlságosan is érzi, hogy mindössze — huszonkilencéves *(szünet után mosolyogva)*. Megengedi, hogy segítségére legyenek ennek az elfogódottságnak eloszlatásában?

ERZSI *(hevesen)*: Igen! Igen! *(hangja elcsuklik)* Maestro én...

LISZT: No, csak nem sír?

ERZSI: Maestro, mikor megtudtam, hogy idejön, hogy a hangverseny előtt kicsit gyakoroljon, ideszöktem. Elbújtam, kilestem!

LISZT: Kislányos rajongás! Csodálat! Leg-

rosszabb esetben kedves kíváncsiság egy emberre, akiről a kelletténél többet beszélnek!

ERZSI: Nem, maestro! Nem rajongás, nem csodálat, nem kíváncsiság!

LISZT: Hanem?

ERZSI: Kétségbeesés!

LISZT (*feláll*): Oh... Kétségbeesés?

ERZSI: És menekülés. Kapaszkodás az utolsó szalmaszálba! (*Könyörögve*) De olyan szalmaszálba, amely egész bizonyosan életmentő, ha ő is akarja.

LISZT (*elkomolyodva*): Ejnye! (*Közelebb lép*) «Életmentő»! Kinek az élete forog itt veszélyben?

ERZSI (*elszántan*): Egy — katonáé!

LISZT: A katonai élet, csakugyan nem veszélytelen. Különösen a háborúban. De béke van! Béke! Mi történt ezzel a katonával?

ERZSI: Elfogták, vasraverték, haditörvényszék elé állítják!

LISZT: Ejnye! Mit követett el ez a szerencsétlen katona?

ERZSI (*elszántan*): Elhagyta a posztját!

LISZT (*egy tehetetlen mozdulat*): Hát ezt csakugyan nem lett volna szabad megtennie! (*Szünet.*) És miért tette?

ERZSI: Hogy... (*elakad*)... hogy idejöheszen! a — bálba!

LISZT (*kutatón*): Hogy egy szőke kislánnyal találkozhatson?

ERZSI: I... *(hevesen)* Nem.

LISZT: Hanem?

ERZSI *(nagyot nyel)*: Azért, hogy Liszt Ferencet lássa, hogy Liszt Ferenc játékát hallhassa!

LISZT *(elkomolyodik)*: Ejnye...! *(Néhány lépés)*: És — elfogták?

ERZSI: Igen.

LISZT: Azt mondja, vasraverték!

ERZSI: Magam láttam. Itt ebben a szobában történt! Valamivel szupé előtt!

LISZT *(néhány lépés után)*: És haditörvényszék elé állítják? *(A zongora előtt áll.)*

ERZSI: Igen, egy magyargyűlölő kapitány...

LISZT: *(ujjai megmozdulnak a billentyűkön és csak úgy, egy ujjal, önkéntelenül a Rákóczi-induló első hangjait üti le. Kezét felkapja, mintha tűzhez ért volna)* Érdekes! *(Erzsire néz)* Az ujjaim önkéntelenül... Szabadságharcos kurucok indulója... Mióta hazajöttem Párisból, üldöznek ezek a hangok! Egyre ezek az ütemek nyugtalanítanak. *(Néhány lépés.)*

ERZSI: Itt őrzik!

LISZT *(ránéz)*.

ERZSI *(mutatja)*: Ebben a szobában!

LISZT *(félhangon magának)*: Nehéz... nagyon nehéz. *(Néhány lépés)*

EZREDES *(ebben a pillanatban belép)*: Maestro, ha úgy parancsolja). *(Ahogyan feléje fordul, meglátja Erzsit, meglepetten)* Aber Erzsi! Du bist hier? Te itt vagy? Mit csinálsz te

itt? A legszigorúbban meghagytam, hogy a maestrot senki nem zavarhatja.

LISZT *(egy gyors tiltakozó mozdulat)*.

EZREDES: Na, de a maestrot zavarni!

LISZT: Nem zavart!

EZREDES: *(zavartan hol egyikre, hol a másikra néz)*.

LISZT: Ezredes úr, a kisasszonynak kérése van Önhöz. Kéréséhez a legnyomatékosabban én is csatlakozom!

EZREDES: Ha a maestro kíván valamit, természetesen a legnagyobb készséggel...

LISZT *(az ajtó felé mutat)*: Az ajtó mögött vasraverve egy magyar katonát őriznek.

EZREDES *(döbbenten)*: A maestro tud erről? Én a legszigorúbban megtiltottam, hogy ez...

LISZT: Mindegy, ezredesem! A kisasszonynak és vele együtt nekem is, az a kérésünk, hogy gyakoroljon kegyelmet.

EZREDES: Dehát... a mesternek tudnia kell, hogy az a fickó dezertőr! Dezertőr! Megszökött a posztjáról! Haditörvényszék!

LISZT: Ezredesem, Ez a legény azért szökött meg, mert az én játékomat szerette volna hallani!

EZREDES: Maestro! én a legnagyobb tisztelettel vagyok a mester iránt, de... de én katona vagyok! A császár katonája!

LISZT: Azt hiszem, ezt kellene elfelejtenie az ezredes úrnak!

EZREDES *(érthetetlenül ránéz)*.

LISZT: Én meghallgattam az urak kérését, Pestről hó- és szélviharban szánon hajtattam ide, hogy búcsúünnepükön hangversenyt adjak. Amíg az a legény kegyelmet nem kap — én nem ülök le a zongorához!

EZREDES (*döbbenten*): Maestro! Hát... mit kíván tőlem?

LISZT: Az esetet nem jelenti feletteseinek, a legényt nem állítja haditörvényszék elé. Megelégszik azzal, hogy a hajnalban induló harmadik századdal elküldi Horvátországba!

EZREDES (*tétován, a lehetőségeket mérlegelve*): Lehetetlen... dezertőr és... (*egyszerre kómikus rémülettel felordít*): A sóskifli! (*ugyanis az ajtón:*)

PERGŐ (*lép be most nagy csendesen*) Igen, ezredes úr, a sóskifli. De összetört sóskifli... Mert a magamfajta öreg komédiás, aki a színpadon ma gróf, holnap király...

EZREDES: ...vagy poszt egy szökött katona helyén...

PERGŐ: ...a végén elhiszi, hogy csakugyan király, neki mindent lehet. Mi az nekem, hogy egy jó estét szerezzek egy elkeseredett fiatalembernek? Katona vagy, posztra állítottak, ne törődj vele, majd én a helyedbe állok! És kiderül, hogy ami semmiségnek látszott, élet-halál kérdése.

EZREDES: Na látja! Tud maga rendesen is beszélni!

PERGŐ: Az ezredes úr is!

EZREDES (*felhorkanva*): Waas?

PERGŐ: Úgy gondolom, hogy magyarul! Mert imént mindig németül tetszett! Beismerem, hogy nagy bűnöm van, ezredes úr!

EZREDES: Na, folytassa, folytassa!

PERGŐ: Igenis! Én a fellegek közé felvittem magammal egy szerencsétlen fiatalembert is! Velem együtt ő is lezuhant. Nem igazság, hogy én puhára essem, ő meg halálra zúzza magát! (*Két kezét előre nyújtja.*) Tessék ezredes úr!

EZREDES (*értetlenül nézi*): Mit nyújtogatja itt, a kezeit?

PERGŐ: Vasaltassa meg ezredes úr!

EZREDES (*zavartan*): Már kiadtam a parancsot, hogy engedjék szabadon magát!

PERGŐ: Éppen ez a hiba! Mert ez nem igazság! Kérem! Az a vas, ami annak a szegény Sándor gyerekeknek a kezén van, az én kezemre dukál.

EZREDES: Ah!

PERGŐ: Én beszéltem rá, hogy hagyja ott a posztot, én vagyok a bűnös. Ő csak egy tüzesvérű, meggondolatlan fiatalember, aki nem is igen tudta, mit cselekszik, de én, én egy...

EZREDES: Vén pernehajder!

PERGŐ: Igen kérem. Egy vén szamar! Aki már megette a kenyere javát, aki már nem sokat számít! De ebből a fiatalemberből még minden lehet. És lesz is! Én tudom! Nem a színpadon! Pocsék színész! De én olvastam a verseit! Kár lenne érte!

EZREDES (*zavartan krákol, Lisztre néz*).

LISZT: Ezredes úr, megmondtam, hogy csak úgy zongorázom...

EZREDES (*haraggal végignézi Pergőt, egy pillanatig tipródik még, aztán odamegy az ajtóhoz, mely mögött Petrovicst őrzik, kinyitja*):
Infanterist Petrovics!

PETROVICS (*megvasalva belép, mögötte*)

STRÁZSAMESTER (*lép be*).

EZREDES (*végignézi jól Petrovicst, aztán strázsamesterhez*): A vasat!

STRÁZSAMESTER (*leveszi a vasat*).

EZREDES (*most Petrovicshoz, mégegyszer jól megnézi, aztán*): Ma éjjel a harmadik század Horvátországba megy. Tudja?

PETROVICS: Igenis!

EZREDES (*szünet*): Maga is a századdal megy! Megértette? Verstanden?

PETROVICS: Igenis!

EZREDES: Adok magának tizenöt percet. Itt marad ebben a szobában és meghallgatja a maestrót! (*Strázsamesterhez*): Maga elhozza ennek a legénynek a rüsztungját!

STÁZSAMESTER: (*el*)

LISZT (*Petrovicshoz*): Az életét pedig köszönje meg ennek a kislánynak itt!

PETROVICS (*meglepetten odafordul*): Kíasszonyka!

LISZT (*mosolyogva*): Édesatyjának az ezredes úr majd kitalál valamit — mondjuk azt, hogy az ő páholyából hallgatja a Liszt-hangversenyt! (*Ezredes felé.*) Talán — menjünk

most ezredes úr! *(Mosolyogva búcsút int nekik, aztán lassan el.)*

EZREDES *(mögötte el, az ajtóból mégegyszer megtorpanva visszanéz Petrovicsra, aztán el.)*

PETROVICS, ERZSI *(mozdulatlanul nézik egymást).*

PERGŐ *(lábujjhegyen, lassan kioson a szobából).*

PETROVICS: Kisasszonyka!

ERZSI: Erzsi!

PETROVICS: Maga volt?

ERZSI: A perc rövid, az éj szalad, a boldogság egy pillanat... *(Kívül e pillanatban hatalmas taps, aztán egy pillanat szünet után felhangzik a zongorán a Szerelmi álmok lágy hangja.)* A Liszt koncerta...

Néhány pillanat mozdulatlanság, csak a zene, azután)

PETROVICS *(halkan)*: Kisasszonyka... hogyan köszönjem meg?

ERZSI *(szomorú mosollyal ránéz)*: Majd egyszer, ha az eszébe jutok...

PETROVICS: Egyszer? *(Hevesen.)* Soha... egy pillanatig nem felejttem el!

ERZSI: Küldje el egyik versét. *(Megint a zene felé fordul. Egy pillanatig csak ez, aztán kis táncrendje kihullik a kezéből, a földre esik.)*

PETROVICS *(meglátja, felemeli, aztán hevesen írni kezd rá.)*

ERZSI *(aki a fejét feléje fordítja)*: Mit csinál? *(Egészen feléje fordul.)* Mit ír a táncrendemre?

PETROVICS (még egy pillanatig ír, azután szótlanul átnyújtja.)

ERZSI (a táncrendre néz, aztán Petrovicsra, majd lassan olvasni kezdi):

Fa leszek, ha fának vagy virága...
Ha virág vagy, én harmat leszek...
Harmat leszek, ha te napsugár vagy,
Csakhogy lényink — egyesüljenek.

(Pillantását Petrovicsra emeli): Sándor! (Lassan újra lehajlik a táncrendre és olvassa tovább.)

Ha leányka te vagy a mennyország,
Akkor én csillaggá változom.

(Ebben a pillanatban a kaszárnya felől éles kürtjelzés.)

MINDKETTEN (felkapják a fejüket, megmerevedve állnak, aztán):

ERZSI (remegve): Sándor mi volt ez?
(Az ajtó, mely mögött Petrovicsot őrizték, kitárul, nyílásában):

STRAZSAMESTER (megjelenik, egyik karján a rüsztung, másikon Petrovics uniformisa, puskája. Nem mozdul, csak szótlanul áll. Ugyanekkor lent az utcán puffogni kezd a nagydob, aztán felzeng a katonabanda indulója.)

PETROVICS (egy pillanatig még mozdulatlanul áll, aztán egy heves lépés, kiszakítja a strázsamester kezéből a köpenyt, csákót, puskát, hevenyészve magára dobja, majd Erzsé felé fordul).

ERZSI (elcsukló hangon): Sándor!

PETROVICS: Mennem kell kisasszonyka! De Petrovics Sándor visszatér! És akkor, mint a világszabadság viharmadara forgatja meg ezt a fegyvert a zsarnokok ellen! *(Kirohan.)*

STRÁZSAMESTER *(mögötte el).*

(A katonabanda már az ablak alatt harsog.)

ERZSI *(az ablakhoz rohan, kitárja, mélyen kihajol és belekiáltja a harsogásba):* Visszavárlak! Visszavárlak!

(Az induló harsog, a kis fehér zsebkendő lobog Erzsi kezében, a függöny pedig lassan összemegy.)

Vége.

TÁNCICS MENEKÜLÉSE

Játék egy felvonásban

IRTA:

KALOTAI GÁBOR

OSZK

OSAK

